

הרב יוסף איתן

השלכות הלכתיות שנובעות משינוי זמן החתונה בימי מגיפת הקורונה

א. פתיחה

סוגיית השמחות בעידן הקורונה היא מהמאתגרות ביותר. קשה מאד לתכנן חתונה לטווח הלא מייד, שכן אין לדעת מה יהיה מחר: מי יידבק ומי לא יידבק, מי יבודד ומי לא, האם יהיה סגר ומה יהיה גדרו. מלבד הקשיים הלוגיסטיים שנגרמים עקב חוסר הוודאות, קיימים גם היבטים הלכתיים של שינוי זמן החופה. במאמר שלפנינו נבחן את השאלות ההלכתיות שקשורות בכך, ואלו פתרונות לכך באים בחשבון.

הרקע לבירור הוא ההשתדלות להימנע ממצב של חופת נידה, שהרי לכתחילה בוודאי יש לקבוע את זמן חופה לימים שבהם הכלה אמורה להיות טהורה¹. כמו כן, היות ומדובר על כלה, יש לוודא ששינוי הזמן המקורי לא יוצר חשש של דם חימוד, שכן במצב כזה יש חיוב של המתנת שבעה נקיים מחדש, גם אם הכלה נוטלת גלולות שאמורות לעכב את הווסת, כפי שיבואר בע"ה.

ב. דחיית זמן החופה בכמה ימים

יש מצבים שבהם סמוך למועד שתוכנן, נדרשת לפתע דחייה של החופה, כגון שהחתן או הכלה התגלו כחיוביים לנגיף הקורונה, או שלפתע הוטלה עליהם חובת בידוד, וכן בשל סגר והנהגת כללים מגבילים, שלא מאפשרים לקיים חתונה משמחת דיה.

כאשר מדובר בדחייה של ימים אחדים, הרי הכלה כבר נמצאת בעיצומו של תהליך הטהרה, ולא אמורה להיות בעיה, כל עוד לא צפוי שהיא תראה וסת (במרבית המקרים היא נוטלת גלולות כדי למנוע מראש סיכון כזה). כיוון שיש צורך להסמיך את הטבילה ולקיימה סמוך ככל האפשר למועד החופה, היא תדחה את טבילתה לערב המתאים לה, בתנאי שלא יהיו יותר מארבעה ימים בין הטבילה לליל הכלולות החדש, וכפי שכתב הרמ"א (יורה דעה סימן קצב סעיף ב):

ויש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצווה בכל מה דאפשר. והמנהג לטבול הכלה ליל ד', אף על פי שלא תיבעל קודם מוצאי שבת, אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה.

---

1. אמנם מבחינה הלכתית חופת נידה אינה בלתי אפשרית, בניגוד לשיטת הרמב"ם (ראה שולחן ערוך אבן העזר סימן סא), אבל היא מורכבת בכמה מובנים כידוע, ובוודאי לא תוסיף שמחה לחתן ולכלה. אכן אם הסיטואציה היא כזאת שבני הזוג מעדיפים להתחתן בחופת נידה על פני דחייה שעלולה להיות ממושכת, הדבר יכול לבוא בחשבון, אך לא בזה אנו עוסקים במאמרינו.

בנוסף לכך, אף על פי שכל אישה שסיימה שבעה נקיים ונדחתה טבילתה, אינה צריכה להמשיך ולבדוק עד הטבילה, כלה צריכה להמשיך ולבדוק עצמה לכתחילה פעם אחת ביום², כשם שהיא צריכה לעשות זאת לכתחילה במקרה שבו היא טובלת מוקדם יותר מהלילה שלפני החופה³, שלכתחילה תבדוק עצמה כל יום עד החופה⁴.

ג. דחייה ממושכת של זמן החופה

כאשר מדובר בדחייה של זמן החופה מעבר לכמה ימים, אם בד בבד עם הדחייה נקבע תאריך אחר מסוים, אין לחשוש מחדש לדם חימוד של "תבעוה להינשא", מאחר שאין כאן "תביעה" חדשה לנישואין. ולכן כל עוד האישה איננה רואה שוב דם, היא איננה צריכה ספירת נקיים מחדש, אלא תטבול סמוך לחופה כנ"ל⁵. במצב כזה נראה, שניתן להקל עליה, שלא תבדוק כל יום מחדש אלא רק ביום השביעי מהפעם הקודמת שבדקה (וכן שוב ביום השביעי מהבדיקה החדשה אם עדיין לא נישאה), ורצוי גם ביום הטבילה⁶. אכן אם היא תראה דם, מובן שעליה לעשות שוב הפסק טהרה ולספור שבעה נקיים כדת וכדין.

אולם אם הוחלט על דחייה של זמן החופה, ולפי שעה לא נקבע תאריך חדש, ייתכן שכאשר ייקבע התאריך החדש, יהיה על האישה לספור מחדש שבעה נקיים גם אם לא ראתה וסת בפועל, משום שאולי קביעת הזמן מחדש יוצרת התרגשות מחודשת, שעלולה לגרום לדם חימוד, וכפי שפסק השולחן ערוך (יורה דעה סימן קצב סעיף ג):

-
2. ראה דרכי טהרה (פרק י סעיף ז בהערה).
  3. אבל אם טבלה בלילה האחרון שלפני החופה, אינה צריכה בדקה למחרת, שהרי הסמיכה את טבילתה לחופה ככל האפשר, ראה דרכי טהרה שם.
  4. דין זה גם הוא נובע משום חשש דם חימוד, ראה רמ"א שם. הערת העורך (א.כ.): לכאורה, לפי דברי הרמ"א שם, אין צורך בהמשך הבדיקות אלא אם כן יש ריחוק של ארבעה ימים או יותר.
  - תשובת הכותב (י.א.): אכן כך, אולם אם הטעם הוא החשש לדם חימוד, מה ההבדל בין פחות מארבעה ימים ליותר מכך? ואכן הרמ"א עצמו כתב בדרכי משה הארוך (סימן קצב סעיף ב אות ג), שגם כשיש פחות מארבעה ימים, הכלה צריכה לבדוק את עצמה כל יום. וכן כתבו הבית יוסף (סימן קצב) בשם שו"ת מהרי"ק (שורש קנט אות ב), הגהות מיימוניות (הלכות איסורי ביאה פרק יא הלכה ה), ב"ח (סימן קצב), צמח צדק (פסקי דינים סימן קצב אות ה) וחכמת אדם (כלל קטו אות ג). אולם יש לציין, שאין זה בגדר דם חימוד האמור ב"תבעוה להינשא", שכן בתבעוה להינשא, אם הכלה לא בדקה את עצמה כלל – היא אינה יכולה לטבול עד שתבדוק לפחות פעם אחת במהלך שבעת הימים הנקיים. לעומת זאת, בימים שבין הטבילה לחופה (והוא הדין בטבילה שנדחתה עד לאחר סיום השבעה נקיים) – דין זה הוא רק לכתחילה, אך בדיעבד אין זה מעכב, ראה ט"ז (סימן קצב ס"ק ה).
  5. ראה ש"ך (סימן קצב ס"ק ו) בשם הב"ח.
  6. חכמת אדם (כלל קטו סעיף ג). הטעם לכך הוא משום שהדבר אינו מעכב ונוהג רק לכתחילה, וקשה להטיל על כלה לבדוק את עצמה כל יום במשך כמה שבועות, כאשר היא כבר ספרה ובדקה כדת וכדין במשך שבעת הימים הנקיים המקוריים. לכן כתבנו כדברי החכמת אדם, שתבדוק רק פעם אחת בשבעה ימים. ונראה שבדיעבד תטבול גם אם לא בדקה כלל בכל הזמן הזה, אך שמה לב שהיא נקייה.

אם דחו הנישואין מחמת איזו סיבה⁷, אף על פי שישבה שבעה נקיים, צריכה לחזור ולישב שבעה נקיים כשיתפשרו לעשות הנישואין.

אך מסתבר, שאין הנידון שלפנינו דומה: לפי דברי הש"ך (שם ס"ק ו), הסדרי טהרה (סימן קצב ס"ק יב) והחכמת אדם (כלל קטו סעיף הבסופו), נראה שאי סמיכות הדעת של הכלה בשל הדחייה היא הגורם לפתיחת השידוך מחדש ולצורך לחשוש אחר כך שוב לדם חימוד. לעומת זאת, במקרה שלפנינו, הדחייה היא אונס גמור, ולא נגרמה עקב הרהורי חרטה או סימני שאלה מצד אחד הצדדים. גם אם התאריך החדש טרם נקבע, זה נובע מאי הבהירות של תהפוכות הקורונה. לכן כאשר ברור לכל, שמדובר בדחייה לא ארוכה ובשל גורם חיצוני, אין פגם בסמיכות דעתה של הכלה, והרי זה כאילו הכל היה באותו מעמד, גם אם לקח זמן מסוים עד שנקבע התאריך החדש.

לפיכך, למעשה נראה להקל ולא להתייחס אל הדחייה בנסיבות הקורונה כאל תביעה חדשה שמחייבת שבעה נקיים מחדש, אך כדאי לשאול שאלת חכם, כי כל מקרה לגופו. חשוב לציין, שבמקרה שבו החופה נדחית למשך יותר משלושה שבועות מהתאריך המקורי, והכלה נוטלת גלולות למניעת חופת נידה, כדאי לתכנן ולחשב מחדש את התוכנית, באופן שתביא להופעת וסת בינתיים, ולא לקחת סיכון. לא תמיד הגלולות מחזיקות מעמד לטווח ארוך, ולא כדאי שהכלה תחווה הכתמות וטפטופי דם⁸.

ד. הקדמת החתונה

מצב זה שכיח יותר, כאשר יש חשש שיוחלט על סגר בזמן החתונה המתוכנן. כאמור, לא נכון להקדים חתונה באופן שהחופה תהיה חופת נידה⁹, ולכן המגמה היא להגיע לחופה באופן שהכלה תוכל להשלים ספירת שבעה נקיים ולטבול לפני החופה. בעידן הקורונה כדאי להמליץ לכלות לעשות הפסק ולהתחיל בספירת הימים הנקיים ברגע שתוכלנה, ולא לחכות לרגע האחרון של שבוע לפני מועד החתונה המתוכנן. מסתבר, שאין לחשוש לדם חימוד, כי אין כאן תביעה חדשה, ובנוגע לחשש לדם הבא מהתרגשות קירוב המועד, הרי היא בודקת עצמה ממילא בימים אלה ככל כלה¹⁰.

ה. טבילת כלה ביום השביעי

כאשר מבקשים להקדים את החופה למוצאי היום השביעי לנקיים, והחופה מתקיימת בערב, באנו לשאלת טבילת כלה ביום השביעי.

7. ולא קבעו באותו זמן מועד אחר לנישואין, ראה לעיל, הערה 5.

8. להרחבה, ראה ספר פוע"ה כרך ראשון פרק ד – קביעת תאריך החתונה עם גלולות או בלעדיהן (עמ' 58 ואילך).

9. ראה לעיל הערה 1.

10. וכן ראיתי בשו"ת שערי דעה (סימן רמה).

אף שמדין תורה מותר לטבול ביום השביעי, חכמים (נידה סז ע"ב) גזרו שאין לטבול ביום, שמא הבעל יבוא על האישה באותו יום לאחר הטבילה, ולאחר מכן היא תראה דם קודם הלילה ותסתור למפרע את ספירתה, ונמצא שבני הזוג עברו על איסור כרת, כי הראייה סתרה את הנקיים, ונמצא שטבילתה לא עלתה לה למפרע. הגזירה התרחבה גם לגבי כל טבילה ביום, גם אם היא לאחר היום השביעי, משום "סרך בתה", דהיינו, שהבת תזכור שאימה הלכה לטבול ביום, תטעה לחשוב שזה ביום השביעי, ותסיק מכך שמותר לטבול ביום השביעי (ראה גמרא שם). ברם, בכל הנוגע לכלה שעדיין לא נישאה, החשש שהחתן יבוא עליה אינו קיים, שהרי הוא עדיין אינו בעלה. ואכן, כך נפסק ברמ"א (יורה דעה סימן קצז סעיף ג):

הגה: והכלות הטובלות קודם החופה, יכולות לטבול ביום, דהא לא באין אצל החתן עד הלילה, אבל אחר החופה דינן כשאר נשים (מהר"ל).

ואמנם הש"ך (שם ס"ק ט) כתב, שהרמ"א התכוון לטבילה אחרי היום השביעי, שאז החשש הוא רק סרך בתה, ובזה לא החמירו בכלה. אולם ביום השביעי, שהחשש הוא להגיע לאיסור כרת, וזה חשש יותר משמעותי, אין להקל אף בכלה משום לא פלוג. אולם רוב האחרונים לא הסכימו עם הש"ך¹¹, והבינו את דברי הרמ"א כפשוטם, שהואיל ואין קשר עם החתן עד הלילה, הרי ההיתר לכלה לטבול ביום כולל גם את היום השביעי.

הרמ"א נימק את ההיתר: "שלא באין אצל החתן עד הלילה". נשאלת השאלה מה הכוונה, האם לחופה ונישואין, או שדי שהחתן והכלה לא יתייחדו עד הלילה? דהיינו, האם היתר טבילה ביום השביעי מחייב חופה אחרי צאת הכוכבים¹²?

הדגול מרבבה (שם) כתב: "שלא יעמידו החופה עד צאת הכוכבים". נראה שסברתו היא, שכשם שלא התירו טבילה ביום לכל אישה גם אם לא תתייחד עם בעלה עד הלילה (למעט מקרים מיוחדים בהתבסס על דברי רבנו תם שהובאו בתוספות (נידה סז ע"ב ד"ה "משום")) – כך יהיה גם מעמדה של כלה אחרי חופתה. מאידך יש מקום לחלק, שהרי לפני הייחוד עדיין הביאה אסורה.

ואכן כמה מהאחרונים לא נקטו תנאי זה ביחס לחופה, ורק הזכירו את התנאי שהחתן והכלה לא יתייחדו עד הלילה:

שו"ת רבי עקיבא איגר (מהדורה תניינא סימן עא) דן בשאלה, אם יש לחשוש לדעת הראשונים שהסתפקו אם אפשר לקדש אישה בלילה. מסקנתו היא, שקידושי כסף בלילה ודאי מועילים, אך מכל מקום: "ראוי ונכון לקדש ביום לחוש לספיקא דהרא"ם הנ"ל". לאחר מכן הוא הוסיף (שם):

11. דגול מרבבה (שם), פתחי תשובה (שם ס"ק י), סדרי טהרה (שם ס"ק יא), חכמת אדם (כלל קטו סעיף יד), לחם ושמלה (שם ס"ק ז), בן איש חי (שנה שנייה פרשת שמיני), שו"ת עבודת הגרשוני (סימן כ) ועוד.

12. פעמים רבות היה עניין להקדים את החתונה לשעות היום בשל החמרת כללי הסגר בשעות הערב, שכן בערב יש יותר חשש להתקהלויות מרובות משתתפים.

ואם מנהג העיר בשביל טבילת הכלה, כבר הסכימו בשו"ת עבודת הגרשוני (סימן כ) ובשו"ת פנים מאירות (חלק ב סימן ד) ובתפארת למשה ואורח מישור וסודרי טהרה, דמותרת לטבול ביום ז' אחר הנץ החמה דלא כהש"ך.

מוכח מדבריו, שאם לא מחמירים כדעת הש"ך (שהזכרנו לעיל), אין בעיה שהכלה תטבול ביום, והקידושין (שנעשים עם החופה) גם הם ייעשו מבעוד יום. במצב כזה, יש לנהוג לגבי חדר ייחוד כפי שנוהגים בחופת נידה, דהיינו, שעושים אותה ללא חדר ייחוד, או שכדי להסוות, לא נועלים את החדר, והרב נכנס ויוצא.

למעשה, מצאנו מחשובי פוסקי זמננו שכתבו להקל בזה בשעת הצורך. כך פסק הגרש"ז אויערבאך (שולחן שלמה נידה וטבילה פרק יג סעיף יא):

כלה שחל יום השביעי לטהרתה לפני יום החופה או ביום החופה עצמו, אם הכלה טובלת לפני החופה – מותר לה לטבול מבעוד יום (אחר שבדקה ונמצאת טהורה), אולם תיזהר שלא להתייחד עם החתן לפני הלילה, אפילו אם החופה מבעוד יום.

וכן כתב הגר"מ אליהו (דרכי טהרה פרק י סעיף יא):

כלה שטובלת ביום השביעי, יש להקפיד שלא תתייחד עם החתן לפני צאת הכוכבים... ואם קבעו חופתם לפני השקיעה, ידחו את חדר הייחוד ללילה, או שיכניסו לתוכו אדם נוסף...

לסיכום: בעת הצורך הכלה יכולה לטבול ביום השביעי לנקיים על מנת שלא תהיה חופת נידה¹³. עדיף שהחופה תהיה אחרי צאת הכוכבים, אולם אם יש צורך גדול, אפשר להקדים את החופה לשעות היום, אך לא לקיים חדר ייחוד עד הלילה (גם אם זה ליל שבת).

ו. הסתמכות על קינוחים חיצוניים

לעתים נוצר צורך להקדים את החופה עוד יותר ולקיימה לפני היום השביעי לנקיים. מובן שאין כל היתר ואפשרות לקצר שבעה ימים. אולם השאלה היא אם יש אפשרות להקדים את הטבילה, על אף שטרם עברו שבעה נקיים של בדיקות פנימיות, בהסתמך על כך, שכבר עברו לפחות שבעה ימים מגמר הווסת, ובהסתמך על קינוחים חיצוניים שהאישה התבוננה בהם והם היו נקיים.

בעניין אופי הבדיקות נפסק בשולחן ערוך וברמ"א (יורה דעה סימן קצו סעיף ו):

13. יש לציין, שאף שבמצבים המיוחדים שבהם הותר לאישה לטבול ביום, הותנה הדבר בכך, שהיא לא תשוב לביתה עד שתחשך, וממילא זה גם אומר, שהטבילה תהיה סמוך לשקיעה ככל האפשר ולא מוקדם מזה – לגבי כלה אין הדבר משנה, וכשהתרנו לה טבילה ביום היא יכולה לעשות זאת כבר מהבוקר, שהרי היא אינה פוגשת עדיין את החתן.

ותכניסנו באותו מקום בעומק לחורים ולסדקים עד מקום שהשמש דש, ותראה אם יש בו שום מראה אדמומית, ולא שתכניסהו מעט לקנח עצמה. ואם יקשה בעיניה מאוד להכניסו כל כך בעומק, לפחות בדיקה של יום הפסק טהרה ובדיקה של יום ראשון מהשבעה תהיינה עד מקום שהשמש דש.

הגה: ואם לא עשתה כן בבדיקת יום ראשון, תעשה פעם אחת כן מבדיקות שאר הימים (בית יוסף). מיהו בדיעבד אם לא עשתה כן כלל, רק שבדיקה עצמה יפה בחורין ובסדקין בעומק היטב כפי כוחה, אף על פי שלא הגיע למקום שהשמש דש – סגי לה.

מבואר מדברי השולחן ערוך והרמ"א שיש שלושה מצבים בבדיקה:

1. חורים וסדקים עד מקום שהשמש דש.
  2. חורים וסדקים בעומק (בפנים) אבל לא עד הסוף.
  3. הכנסה מעטה לקינוח.
- האפשרות הראשונה היא הרצויה לכתחילה, והיא נדרשת לפחות בהפסק טהרה ובבדיקת היום הראשון לנקיים. האפשרות השנייה מועילה בדיעבד, או כאשר קשה לאישה לבדוק כל כך בעומק¹⁴. האפשרות השלישית של קינוח איננה נחשבת כלל כבדיקה, לפחות בכל הנוגע להפסק טהרה ולעוד בדיקה אחת בשבעה נקיים¹⁵.
- דין זה של בדיקת חורים וסדקים נידון בראשונים. שיטת הראב"ד (בעלי הנפש שער בדיקה וספירה) היא, שרק לטהרות צריך בדיקת חורים וסדקים, אבל בהיטהרות אישה לבעלה אין צורך בבדיקה כזאת אפילו בהפסק טהרה. אמנם לא מוכרחים לומר שהראב"ד התיר קינוח ללא הכנסת עד הבדיקה כלל פנימה, וייתכן שכוונתו הייתה שצריך לבדוק בפנים, רק ללא סיבוב וחיטוט, כפי שכתב החוות דעת (סימן קצו ס"ק ד). אולם שו"ת נודע ביהודה (מהדורה קמא יורה דעה סימן מו) אכן הביין בדעתו של הראב"ד שדי בקינוח חיצוני. יתרה מזאת, הנודע ביהודה (שם) הוכיח שזו גם דעתו של הרי"ף (הלכות נידה שבתחילת מסכת שבועות), שלא הזכיר עניין חורים וסדקים, וכן דעתו של הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק ד הלכה יד), שהזכיר בלשוננו קינוח ולא בדיקה¹⁶.

14. כלה בתולה במרבית המקרים לא תצליח להכניס את עד הבדיקה מעבר לכניסה קטנה. כמו כן, גם אחרי לידה קשה מאד להכניס עד הסוף את עד הבדיקה.

15. כן כתבו במפורש הב"ח (סימן קצב ד"ה "עבר" בסופו) והחכמת אדם (כלל קטו סעיף ב). הסדרי טהרה (סימן קצו ס"ק כג) הוסיף, שבדיקת הכלה צריכה להיות עד מקום הבתולים, וקינוח חיצוני לא נחשב לבדיקה.

16. דברי הרמב"ם שם עסקו בבדיקות לפני תשמיש ואחריו. אין זה הכרחי שזו דעתו גם לגבי בדיקות הפסק טהרה ושבעת הימים והנקיים. בנוסף לכך, לענ"ד מאד ייתכן שלהבנת הרמב"ם קינוח כולל החדרה מסוימת.

ברם, כפי שהביא הנודע ביהודה (שם), רוב הראשונים סוברים, שצורת הבדיקה הנכונה היא בדיקת חורים וסדקים, וממילא בדיקה כזו מעכבת בהפסק הטהרה ולפחות פעם אחת בבדיקות שבעת הנקיים, וכפי שנפסק בטור (סימן קצו) ובשולחן ערוך (שהובא לעיל)¹⁷. הנודע ביהודה הוסיף:

העולה מזה מכל הראיות, היה ראוי לסמוך להקל מאד בבדיקה, אלא שלחומר הנושא ולרוב הפוסקים המחמירים, והמה גדולי עולם הקדמונים, לא מלאני לבי להקל לגמרי, אך שמצאנו הכרעה בבית יוסף, שהבדיקה של הפסקת טהרה ובדיקה של יום ראשון מהשבעה תהיינה כך, ובשאר יש להקל.

והנה הרמב"ן הקל יותר, שכתב שרק בדיקה של הפסקת טהרה צריכה לחורין ולסדקין, מה שאין כן בשאר הבדיקות. וכיוון שביארתי שמן הדין יש להקל בכל גווני, על כל פנים כדאי הרמב"ן לסמוך עליו בזה¹⁸.

נראה איפוא, שגם אם נרצה ללכת לקולא ולסמוך על הנודע ביהודה (שלא כדברי הטור והשולחן ערוך) בצורך גדול בבדיקות שבעה נקיים, קשה לסמוך על שיטת הראב"ד בבדיקת הפסק הטהרה.

ראיתי בשו"ת דברי יציב (יורה דעה סימן קא), שהתייחס לכלה בהקשר זה, וכתב:

על דבר השאלה בכלה בו' נקיים קודם הנישואין, שלא ידעה שהחיוב לעשות הבדיקה דהפסק טהרה וז' נקיים בבדיקה בעומק באותו מקום, ועשתה קינוח בעד סביב, ורק הרגישה שהאצבע עם העד נדחק קצת שם למטה.

...ועל כל פנים יהיה היאך שיהיה, אפילו להנודע ביהודה שמקיל בנקיים בבדיקת קינוח, מכל מקום בהפסק טהרה בעי גם לדידיה בדיקה גמורה דחורין וסדקין מן התורה או מדרבנן, ובדיקת קינוח לכולי עלמא לא מהני. וגם בכלה זה מעכב בדיעבד לכל הדעות, אם לא בדקה בהפסק טהרה בעומק בפנים עד מקום שידה מגעת, ואין להעלות על הדעת, שכיוון שחורין וסדקין אי אפשר בכלה, לזה הקילו גם כן שלא לעשות הבדיקה עד כמה שאפשר, ובאמת גם בכלה דנו בזה הפוסקים וכו"ל, וגם אם אי אפשר עד מקום שהשמש דש, עיין שם בדבריהם, וברור להלכה ולמעשה דקינוח בעלמא לא מהני.

17. הטעם הוא משום שרק באופן זה מוכח שהמקור נסגר, וש"כותלי בית הרחם" חדלו לדמם. הנודע ביהודה (שם) האריך בכל זה. וראו חזון איש (יורה דעה סימן צב אות כא).

18. יש לציין, ששיטת הרמב"ן הזאת אכן כתובה בחידושי למסכת נידה (ה ע"א). אולם בהלכות נידה שלו (פרק ב סעיף ו) הוא קבע בפירוש גם ביחס לבדיקות שבעה נקיים, שקינוח הוא כאילו האישה לא בדקה כלל.

אם כן מסקנתנו היא, שקשה מאד להתיר הסתמכות על קינוח בתור הפסק טהרה. במקרה שבו הרב הפוסק חושב, שמדובר במקרה קיצון שבו צריך לסמוך על שיטת הראב"ד, כדאי שיתיעץ עם פוסק גדול. בנוגע לקינוח בבדיקות שבעה נקיים, במקום של צורך גדול, ולפי ראות עיני הרב ושיקול דעתו – יש להקל. בנוסף לכך יש לדון, שאם האישה לא הייתה מודעת לכך שהיא בספירת שבעה נקיים, ורק בדיעבד, תוך כדי התברר הדבר, אולי אין זה מועיל כי היה היסח דעת, כפי שסבר שו"ת מעיל צדקה (סימן סג). אולם הרבה אחרונים חלקו עליו¹⁹, ונהגו להקל, בוודאי במקרים כגון אלה.

ז. עריכת חתונה בזמנים מיוחדים

היו מקרים שבהם היה צורך להקדים את החתונה למוצאי שבת. השולחן ערוך (אבן העזר סימן סג סעיף ד) הביא בתור יש אומרים את דעת הרמב"ם (הלכות אישות פרק י הלכה ז), שלא לערוך נישואין בערב שבת וביום ראשון, על פי דברי הגמרא בתחילת מסכת כתובות (ה ע"א), שאסרה זאת, "גזירה שמא ישחט בן עוף". אולם להלכה לא חוששים לדברי הרמב"ם, שכן בפשטות הגמרא שם דחתה במסקנה את החשש הזה, ורבים נהגו לקיים חתונות ביום ששי. מצד הדין יש להקל גם במוצאי שבת²⁰, אף שכמובן, מעשית, יש להזהר מכל סרך חילול שבת במצבים כאלה.

בחול המועד אין לקיים חתונה מצד הדין, ראה במשנה מועד קטן (ה ע"ב), וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תקמו סעיף א ואבן העזר סימן סד סעיף ו). כמו כן, אין לקיים חתונה גם משנכנס אב עד אחרי תשעה באב (ראה שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנא סעיף ב) ובחלק מימי ספירת העומר (שולחן ערוך שם סימן תצג סעיף א). יש ימים נוספים, שבהם בחלק מקהילות ישראל נהגו שלא לקיים חתונות, כגון בימי בין המצרים החל משבעה עשר בתמוז (רמ"א אורח חיים סימן תקנא סעיף ב), בימי ספירת העומר לפני ראש חודש אייר ומל"ג בעומר ואילך (ראה שולחן ערוך ורמ"א שם סימן תצג בשיטות השונות) ובעשרת ימי תשובה (קיצור שולחן ערוך סימן קל סעיף ד, מטה אפרים סימן תרב סעיף ה, שדי חמד מערכת חתן וכלה אות כג). בימים אלו, שאיסור החתונות בהם אינו מן הדין אלא עקב המנהג, במקום של צורך יש לבדוק עם פוסק, אימתי ניתן להקל.

19. ראה: לחם ושמלה (סימן קצו ס"ק יג), שו"ת מהרש"ם (חלק ג סימן קיד), שו"ת עונג יום טוב (סימן פג), שו"ת צמח צדק (סימן קנ אות ה). וראה שו"ת חשב האפוד (חלק א סימן קב), שכך הורה למעשה בירושלים הטפליקע רב, וכן נראה דעת החזון איש (יורה דעה סימן צב אות יא).
הערת העורך (א.כ.): ראה בעניין זה באריכות בשו"ת פוע"ה חלק ג – פתרונות יישומיים בטהרת המשפחה בשאלה – 'איבוד הכרה בשבעה נקיים' (עמ' 228–256).

20. אמנם הים של שלמה (כתובות פרק ראשון סוף סימן ז) סבר, שהגמרא לא שללה במסקנתה את החשש לגזרה שמא ישחט עוף, אלא רק הסיקה, שאין בעיה לבעול בעילת מצווה בשבת. אמנם משום תקנת עניים נהגו לערוך חופה בערב שבת:

אבל בליל מוצאי שבת, פשיטא דלא שרינן, משום שמא ישחוט בו עוף קודם הנישואין, דהאי גזרה עדיין לא בטלה, וגם ליכא תקנת עניים לעשות.

ברם נראה שזו דעת יחיד ואף אחד לא פסק כמותו.

ה. סיכום

1. דחיית החופה לזמן קצר או קצוב, בדרך כלל אינה יוצרת בעיה. יש לוודא שלא יגיע וסת לא רצוי, ולמנוע סיכון כזה בעזרה (או בהארכה) של גלולות מתאימות. הטבילה תהיה סמוך לחופה ככל האפשר, ולא יותר מארבעה ימים לפני החופה. אם הטבילה אינה בערב שלפני החופה אלא קודם לכן, הכלה תמשיך ותבדוק לכתחילה כל יום פעם אחת.
2. דחייה ממושכת של החופה לזמן בלתי ידוע, מחייבת היערכות מחודשת מבחינת הווסת. אם ניתן למשוך את לקיחת הכדורים עד התאריך המתוכנן ללא חשש קבלה של וסת או דימומים, הדין כנ"ל. נראה שאם הדחייה נובעת אך ורק מנסיבות מגיפת הקורונה, ללא שיקולים אחרים, יש להקל בדבר הצורך המחודש בשבעה נקיים משום חשש דם חימוד.
3. הקדמת החתונה אפשרית, בתנאי שהכלה תוכל לטבול לפני החופה לאחר ספירת שבעה נקיים, שקדמה להם בדיקה פנימית טהורה של הפסק טהרה (ולפחות עוד בדיקה אחת כזאת בשבעה נקיים). ככלל, אין להסתמך על קינוח חיצוני. אם הכלה תצטרך לטבול ביום השביעי לנקיים עקב הקדמת החופה – הדבר אפשרי בשופי כשהחופה בלילה. אם הדבר נדרש, ניתן גם להקדים את החופה ליום, אך זאת – בתנאי שהחתן והכלה לא יתייחדו עד הלילה.
4. בשעת הצורך אפשר לקיים חתונה במוצאי שבת, כמובן בהקפדה על הימנעות מכל הכנה בשבת.
5. אין לקיים חתונה בחול המועד, בין ב' באייר ל"ז בו, ומראש חודש אב עד לאחר תשעה באב. לעומת זאת, בימי ספירת העומר הנותרים ובין שבעה עשר בתמוז לכ"ט בו – אם יש אילוץ כזה, יש להתייעץ עם פוסק תוך בחינת מצב הקורונה הנתון. יהי רצון ששאלות אלה לא יהיו עוד מעשיות, ונזכה כולנו לבריאות ושלווה לעובדו ולעשות רצונו בלבב שלם.